

(A tanulmányban előforduló idegen nevekről ennyit: *Pobjedonoszcew*. hírhedt reakciós, egyetemi tanár, III. Sándor cár nevelője, a szent szinodus főprokurátora, türelmetlen sovinszta és ortodox. *Kuropatkin* tenger-nagy orosz, *Bülow* kancellár német, *Derouléde* francia reakciósok, sovinszták. *Jean Jaurés* francia szocialista, akit 1914-ben, mert a háboru ellen szólalt fel, megöltek. »*Knyaz Potemkin*« orosz hadihajó, amelyet 1905-ben, Odesszában, birtokukbavettek a forradalmi tengerészek. *Togo*, japán admirális, aki *Csuzimánál* tönkrevverte a cári hajóhadat).

Ady Endre 1919 január 27-én halt meg Budapesten.

## ULTIMÁTUM

Irta: Ady Endre

Pobjedonoszcevtől nem rettegnének Berlinben. Kuropatkin is megjelenhetne ott, ha más dolga nem volna. Aki csak kedves a cárnak, kedves volna Vilmos Bülowjának is. A német nép erkölcsait csak a Jean Jaurés-ktől félti a császár. Deroulédenak inkább megengedték, hogy szöljön Berlin népéhez, mint Jean Jaurés-knak. Kedvesebb a császár tüleinek az a Berlin! dühös ordításait, mint az a rettenetes ige, hogy egymás testvérei minden népek. Jean Jaurés nem mondhatja el Berlinben, hogy a háború nem a népeké. Hogy a hadsereg az emberiség boldogságának börtönőrserege. Hogy a zsarnokok vagy uralkodni vágyók uszítják egymásra a nemzeteket. Nem mondhatja el Jean Jaurés, hogy elég volt már a vérből, az elnyomásból, a boldogtalanságból. Német testvéreinek nem mondhatja el Jean Jaurés, hogy jog, kenyér, kultúra a népek álma. Nem a vér. Nem mondhatja el Jean Jaurés, hogy legyen úrrá már a szeretet a népek között. Nem engedi a császár.

Jean Jaurés otthon német bérenc. Megköpdösheti az utolsó nacionalista csirkefogó is. A germanofobia ellen küzd hosszú esztendők óta, a revancheörület ellen a francia-német testvérségért. És mégis fél tőle a berlini császár. Mert a császárokat nem érhetné rettenetesebb csapás annál, mintha a népek egymást megértenék. Kell a császároknak a gyűlölködő népszenevedély, kell a császároknak a hadsereg és a háború. És felforgató az, aki békét hirdet. És százszor felforgató, aki az En Hadseregemet gondolatban is érinti.

Nagy szerencsájük a népeknek, hogy a császárok szinte törvényszerű bizonyossággal, mindig éppen idejében megy ellen a kis eszük. Napóleon után nem békülni akartak népeikkel a trónok urai, de valósággal örjögtek elnyomó-dühükben. Most inog a legnagyobb despotának, a cárnak a trónja. A világot hideglelésként rázza a vérszag undora. Sohase volt gyűlöletesebb még a hadsereg és háború. Erre az uralkodók primjátékosa, akit melleleg kiváló embernek is hirdetnek, a németek császára, kevésbé túrtörteti tirannus-vérének esztelen lüktetését, mint valaha.

Jean Jaurés sohse szónokolt Moszkvában. Sem Szentpétervárott, sem Odesszában. A Potemkint nem ő kormányozta. A felséges cárnak volt gondja arra, hogy a nemzeti gyűlölködés lángja ki ne aludjon. Ha nem szerzett háborút, gondoskodott más mulatságról. Lengyelek, finnek, lemészárolt zsidók, örmények s a többiek tanuskodtak róla. Had-

seregét is becézte úgy az orosz cár, mint a Vilmos császár. A fölforgatók ellen volt neki Szibériája. És mégis, mikor Berlinből jön a hír, hogy Jean Jaurésnak nem szabad Németország földjére lépni, hírek jönnek Oroszországból is. A vér, a szörnyűség hírei között is szenzációk. Az orosz hadsereg, az Én Hadseregem, ultimátumot intézett a Hadúrhoz: vagy adjon szabadságot vagy indul a cár ellen. Ez az egyik hír. A másik úgy szól, hogy a cár leszerelteti haditengerészetét, mert az Én Haditengerészetem már meg is előzte az Én Hadseregemet. A cár szeretne kezet csókolni Togónak. Mert Csusimánál segített a leszerelésben s most mégis kevesebb lázadó hajótól kell tartania a cárnak. Az üzemben lévő História, mely mindennap új ajándékot gyárt a ma élő emberiségnek, ilyet még talán nem is produkált. Róma cézárjai a fellázadt légiók ellen megnyerhették a népet. A mai cézárok a nép ellen tartják a hadsereget s ime a hadsereg is nép.

És ezeket ne látná Vilmos császár? Ne értené? És ne látnák, ne értenék ezt minden uralkodók? A népek maguknak akarnak élni. Egy-más között szeretetben. Szabadságban, jómódban és kultúrában. És nincs ma már Én Hadseregem. Én Haditengerészetem. Mintha a néphadsereg félig elkészült volna önmagától. A fölforgatóktól védekezni nem lehet. Az idők törvénye úgy hozta magával, hogy ma minden emberben egy fölforgató él. Még talán Vilmos császárban is. Sőt őbenne okvetlenül.

Jean Jaurést nyakon csíphetnék a határon a német zsandárok. De hogy csípjék nyakon azt a vágyat, mely milliók szívében lángol már elolthatatlanul? Hogyan csípjék nyakon a Jean Jaurés-k igazságait? Meddig marad a hadsereg az Én Hadseregem, mely nekiszégeződhetik a vágyaknak? Az orosz hadsereg ultimátumot küld a Hadúrnak. A História ultimátumot küld az uralkodónak.

(1905.)